

РОЗДІЛ I

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.341

Базиліук Володимир Богданович,
к.е.н., доц., доцент кафедри економіки підприємства та маркетингу у ВПК,
Українська академія друкарства

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ІНСТИТУТИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Запропоновано теоретико-методологічні підходи щодо проведення організаційних змін та формування спеціалізованих інститутів розвитку видавничо-поліграфічного комплексу. Мета статті – обґрунтування теоретико-методологічних підходів проведення організаційних змін інститутів розвитку інфраструктури ВПК (видавничо-поліграфічного комплексу). Теоретичною і методологічною основою роботи є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, методи індукції, дедукції, порівняння і систематизації (при дослідженні сутності понять «інститут розвитку», «ринкова інфраструктура», «видавничо-поліграфічний комплекс»); системного підходу, моделювання, узагальнення (при розробці концептуальних засад, методичних підходів щодо формування спеціалізованих інфраструктурних інститутів розвитку ВПК та окреслення етапів інфраструктурного розвитку комплексу). Запропоновано теоретико-методологічні підходи щодо проведення організаційних змін та формування спеціалізованих інститутів розвитку видавничо-поліграфічного комплексу. Обґрунтовано характерні особливості інституційного розвитку інфраструктури комплексу. Зазначено, що трансформації у видавничо-поліграфічному комплексі можливі завдяки запозиченню досвіду щодо формування інфраструктури підприємницьких, віртуальних та креативних організацій, що повинно спричинити інтелектуалізацію інфраструктурного забезпечення. Визначено напрями інтелектуалізації інфраструктури комплексу на основі активізації ролі інститутів розвитку. Запропоновано етапи формування інфраструктурних умов, що матимуть позитивний вплив на створення креативних центрів у комплексі. Визначено, що даний процес є довгостроковий та повинен враховувати досягнутий рівень соціально-економічного розвитку комплексу, спеціалізацію та діючу систему інфраструктурного забезпечення. Обґрунтовано зв'язок інфраструктури комплексу з трьома її складовими: інституційною інфраструктурою комплексу, інфраструктурою підтримки підприємництва, інфраструктурою ринків. Обґрунтовано науково-методологічні та організаційно-економічні особливості спеціалізованих інститутів розвитку інфраструктури ВПК, що дають змогу виявити унікальні конкурентні переваги стимулювання роботи комплексу. Практичні висновки та оцінка можуть бути використані в процесі формування регіональних та національних програм функціонування ринку видавничо-поліграфічних послуг в рамках моделі інноваційного розвитку економіки.

Ключові слова: інфраструктура, інститут, розвиток, ринок, зміни, трансформація

ВСТУП

Постановка проблеми. Процес інституційної трансформації розпочався в Україні більше 20 років тому та характеризувався хаотичністю реформ, їх непослідовністю, а також необґрунтованістю ряду рішень. Проте події сьогодення зайвий раз підкреслюють важливість цього процесу, якому і на далі приділяється недостатня увага.

Інституційна система, що включає в себе різні

інститути, повинна впорядковувати діяльність підприємств за допомогою норм і правил. Процес трансформації цієї системи вкрай складний, оскільки пов'язаний з виникненням ряду проблем, які суттєво впливають на поведінку всіх економічних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інститутів і особливостей їх розвитку було центральним елементом у рамках інституціональної економічної теорії, яскравими представниками якої були такі видатні вчені як

Т. Веблен, Дж. Гелбрейт, Дж. Коммонс. Процес інституційних змін досліджується в рамках неінституційної економічної теорії Д. Нортон, О. Вільямсоном, М. Олсоном. Проблема формування та розвитку інфраструктури ринку присвячені праці таких вчених, як С. С. Носова, В. П. Федько, Л. М. Кузьменко, О. О. Шубіна та інших.

Проте залишається недостатньо розробленою проблема розвитку інфраструктурних інститутів – особливого виду інститутів, які, будучи посередниками, покликані знизити невизначеність і зробити поведінку господарюючих суб'єктів більш прогнозованою.

Мета статті (постановка завдання). Зазначене визначило мету даної публікації щодо обґрунтування теоретико-методологічних підходів проведення організаційних змін інститутів розвитку інфраструктури ВПК (видавничо-поліграфічного комплексу).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження організаційних змін інфраструктури суб'єктів ВПК, що були проведені автором у попередніх роботах [3, с. 76-81], дозволяють виявити можливості вдосконалення інфраструктурного забезпечення діяльності комплексу на основі оптимізації інституту розвитку. Інститут розвитку відрізняється від інших існуючих на даний час форм

державної підтримки функціонування ВПК: 1) цільовою орієнтацією щодо зниження управлінських та трансакційних витрат на інноваційну діяльність за рахунок підвищення доступності інформаційних ресурсів; 2) перерозподілом економічних ресурсів на користь інноваційно-активних суб'єктів ВПК; 3) постійним відбором та підтримкою перспективних інноваційних проектів розвитку комплексу.

Функціонування інституту розвитку відбувається на засадах державно-приватного партнерства, що дозволяє розподілити існуючі ризики між приватним та державним сектором. Зарубіжний досвід свідчить, що успішно функціонують інститути розвитку, де державна частка не перевищує 40-50%, наявна прозора схема управління, а держава надає лише початковий імпульс для реалізації проектів. При створенні інституту розвитку ключове значення має ефективна взаємодія інституту держави зі структурами ВПК, що зацікавлені в генеруванні та комерціалізації інноваційних рішень [4].

Посилення ролі спеціалізованих інститутів розвитку в умовах постіндустріальних трансформацій у ВПК можливе завдяки запозиченню досвіду щодо формування інфраструктури підприємницьких, віртуальних та креативних організацій, що повинно спричинити інтелектуалізацію інфраструктурного забезпечення. Можливі напрями інтелектуалізації інфраструктури комплексу на основі активізації ролі інститутів розвитку систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1

Спеціалізовані інститути розвитку інфраструктури ВПК

Типи структур ВПК	Підсистеми інфраструктури		
	Ринкова інфраструктура	Інфраструктура підтримки	Інституційна інфраструктура
Підприємство	Аутсорсинг	Технопаркові структури	Вільні економічні зони
Віртуальна організація	Он-лайн майданчики	Web-платформи	Віртуальні кластери
Креативна корпорація	Бізнес-ангели	Ситуаційні центри	Технологічні платформи

Наведений перелік інститутів розвитку ВПК в умовах інтелектуалізації бізнесу не є повним. Однак, саме вищезазначені напрями розширення інфраструктурного забезпечення дозволять досягнути синергетичний ефект від взаємодії підприємницьких структур, істотно знизити трансакційні витрати ведення бізнесу за рахунок віртуалізації багатьох бізнес-процесів, підвищити інноваційну активність у комплексі, стимулюючи генерацію і практичну реалізацію креативних ідей.

Процес розвитку спеціалізованих інфраструктурних інститутів, що сприяють посиленню інтелектуалізації роботи ВПК, вимагає прийняття рішень на всіх рівнях економічної системи різними агентами. Даний розвиток може бути забезпечений двома шляхами – через імпорт інститутів, а також, еволюційним шляхом. Забезпечення сприятливих умов розвитку інститутів може бути реалізовано за допомогою рішень органів державної та регіональної влади (технопарки, вільні економічні зони) або в результаті співпраці влади, науки та бізнесу (технологічні платформи, ситуаційні центри). Також інфраструктурні трансформації можливі і за

рішеннями конкретних видавничо-поліграфічних структур (аутсорсинг, бізнес-ангели, он-лайн майданчики). Інші формуються в результаті еволюції економічних систем (віртуальні кластери) або є результатом науково-технічного прориву (Web-платформи). Для більш детального розуміння суті інститутів розвитку ВПК наведемо їх коротку характеристику.

1. Аутсорсинг є одним з варіантів оптимізації інфраструктури підприємства через відмову від самостійного виконання низки інфраструктурних бізнес-процесів (юридичний супровід, ремонт обладнання, маркетинг, IT-послуги тощо) та передачі їх сторонньому підряднику, який спеціалізується на наданні даного виду послуг. У результаті інфраструктура ринку доповнює внутрішньо-організаційну інфраструктуру.

2. Он-лайн майданчики допоможуть забезпечити суб'єкти ВПК необхідною інформацією, посилити взаємодію між підприємствами, налагодити співпрацю продавців та покупців шляхом об'єднання великої кількості партнерів для групових поставок чи покупок. Он-лайн майданчики, як інститути розвитку

інфраструктури об'єднують покупців і продавців у певній галузі. Їх діяльність реалізується за допомогою: он-лайн каталогів, електронних аукціонів, електронних бірж.

3. Технологічні платформи – це комунікаційні майданчики для обговорення важливих проектів технологічного розвитку, вироблення і реалізації довгострокових пріоритетів діяльності комплексу, особливо актуальним даний процес є у поліграфічній діяльності, де техніці відводиться провідна роль.

Формування технологічних платформ сприяє посиленню впливу бізнесу та суспільства на визначення і реалізацію пріоритетних напрямів НТП, виявленню напрямів науково-технологічної модернізації комплексу, розширенню кооперації, створенню партнерств в інноваційній сфері, виробництву більш високотехнологічної продукції, розвитку центрів компетенцій у науково-технологічній сфері [6].

4. Технопаркові структури можуть бути створені в трьох формах: 1) інкубатори бізнесу (орієнтовані на підтримку інноваційних підприємств у період їх становлення, надання інформації та консалтингових послуг, оренди приміщень та обладнання); 2) технопарки (включають інноваційно-технологічні, навчальні, консультаційні, інформаційні, маркетингові центри та промислову зону); 3) технополіси (об'єднують вузи, науково-дослідні інститути, виробництва, соціальну інфраструктуру). Дані структури не приносять швидку комерційну віддачу, їх мета – ефективна реалізація та підтримка бізнес-проектів, середній час реалізації яких три-чотири роки.

5. Web-платформа – сукупність взаємодіючих між собою апаратних засобів та операційної системи, під управлінням якої функціонують прикладні програми, спрямовані на підтримку інфраструктури віртуального простору. Сьогодні основною вимогою до розробки Web-платформ є їх сумісність, а ключовими характеристиками – постійна розробка нових додатків, демократизація, орієнтація на інтереси користувачів.

6. Бізнес-ангели – це фізичні та юридичні особи, що інвестують частину власних коштів в інноваційні проекти на «пасивній» (seed) і «початковій» (start-up) стадіях реалізації, і тільки пізніше, як правило, йдуть прямі інвестиції. Цей напрям формування інститутів розвитку у вітчизняній практиці на даний час мало розвинений, але саме він необхідний для становлення малого інноваційного бізнесу. Бізнес-ангели використовують принципово новий механізм інвестування, відповідно до якого фінансування надається на тривалий термін (3-7 років), без застав та гарантій, за частку (пакет акцій) в бізнесі. Мета вкладень – зростання вартості проінвестованих фірм за рахунок розробки та просування на ринок високотехнологічних продуктів [1].

7. Особливі економічні зони створюють специфічне середовище для наукових досліджень, інноваційного підприємництва та виступають в якості «майданчиків» для комерціалізації нових товарів, послуг і технологій. У результаті створюються сприятливі умови для доступу до фінансових і кадрових ресурсів, а розвинена мережа організацій

надають консалтингові, маркетингові, юридичні та аудиторські послуги.

8. Віртуальний кластер представляє собою регіональне, міжрегіональне, міжнародне об'єднання підприємств, націлених на спільні ринки або спеціалізованих за певною технологією виробництва продукції, що передбачає координацію діяльності підприємств, які входять у кластер у віртуальному середовищі. Теоретичні основи створення кластеру у ВПК на основі процесного підходу і технологічної моделі були обґрунтовані та розроблені нами у попередніх дослідженнях [3].

9. Ситуаційні центри являють собою організаційно-технічні комплекси обладнаних робочих місць для аналітичної роботи експертів. Основним завданням ситуаційного центру є підтримка процесу прийняття рішень на основі моделювання ситуацій. Це дозволяє підвищити якість управлінських рішень на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій; застосування сучасних інформаційно-аналітичних інструментів; інтеграції систем зв'язку; систем обробки даних; візуалізації інформації та систем прийняття рішень [2].

Перетворення ВПК на сучасний центр креативної підприємницької діяльності передбачає вдосконалення всіх складових інфраструктури комплексу. Формування інфраструктурних умов, що сприятимуть створенню креативних центрів у ВПК, процес довгостроковий і повинен враховувати рівень економічного розвитку комплексу, спеціалізацію та діючу систему інфраструктурного забезпечення.

Перший етап структурних перетворень у ВПК, на нашу думку, повинен включати заходи, які сприятимуть:

- створенню належних умов для модернізації державного сектору ВПК;
- підвищенню якості підготовки фахівців у системі середньої та вищої професійної освіти за допомогою налагодження співпраці із провідними виробниками;
- підвищенню інвестиційної привабливості інноваційно-активних суб'єктів;
- розширенню інформаційного забезпечення бізнесу.

Другий етап інфраструктурного розвитку ВПК має бути спрямований на створення умов для:

- підвищення якості співпраці галузевих підприємницьких структур з установами науки та освіти щодо активізації інноваційної діяльності, трансферу інновацій;
- зростання ефективності взаємодії великих підприємств ВПК з малими та середніми в процесі розробки та комерціалізації інновацій;
- формування інфраструктурного забезпечення ВПК в умовах кластеризації.

Третій етап розвитку повинен передбачати:

- зростання частки продукції високотехнологічних виробництв у структурі ВПК;
- просування регіональних брендів на міжрегіональні, національні та світові ринки за допомогою практики впровадження інструментів територіального маркетингу;

– підвищення рівня культури підприємництва, культури творчості як основи формування сприятливого іміджу комплексу.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження особливостей розвитку інфраструктурних інститутів дозволило виявити особливості, які слід враховувати при вдосконаленні наявної системи: запізнілий розвиток інфраструктури ринків інформаційних продуктів і технологій; невідповідність інституційної інфраструктури завданням забезпечення нових видів і форм діяльності

ВПК; відставання у формуванні інструментів інфраструктурної підтримки від потреб розвитку підприємництва.

Ефективне функціонування інфраструктури ВПК залежить від взаємодії трьох підсистем: інституційної інфраструктури комплексу, інфраструктури підтримки підприємництва, інфраструктури ринків. З метою визначення пріоритетних тенденцій інституційного розвитку інфраструктури ВПК в умовах переходу до інформаційної економіки предметом подальших досліджень повинна стати розробка механізму оцінки ефективності трансформацій інфраструктурних інститутів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова Л. Бизнес-ангели инвестиционных проектов / Л. Александрова // Финансовый рынок Украины. – 2012. – № 2. – С. 24.
2. Коваленко О. Є. Координація взаємодії програмних агентів у системах ситуаційного управління / О. Є. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 12. – С. 183-189.
3. Мікула Н. А. Регіональний видавничо-поліграфічний кластер: монографія / Н. А. Мікула, Є. М. Палига, В. Б. Базилюк. – Львів: Ліга-Прес, 2013. – 172 с.
4. Саблин К. С. Роль институциональной среды в формировании институтов развития / К. С. Саблин // Journal of Institutional Studies. – 2012. – №2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/2012/08/10/1265219943/jis4.2-3.pdf>.
5. Понятие и основные определения платформы в информационных технологиях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib2.podelise.ru/docs/62409/index-301-26.html>.
6. Смертенко П. С. Кластеры і технологічні платформи як механізми розвитку економіки України / П. С. Смертенко, Л. І. та ін. // Вісник Національної академії наук України. – 2014. – № 3. – С. 67-76.

Базилюк Владимир Богданович

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ И СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫЕ ИНСТИТУТЫ РАЗВИТИЯ ИНФРАСТРУКТУРЫ ИЗДАТЕЛЬСКО-ПОЛИГРАФИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА

Предложены теоретико-методологические подходы к проведению организационных изменений и формированию специализированных институтов развития издательско-полиграфического комплекса. Цель статьи – обоснование теоретико-методологических подходов организационных изменений институтов развития инфраструктуры ИПК (издательско-полиграфического комплекса). Теоретической и методологической основой работы являются фундаментальные положения современной экономической теории, методы индукции, дедукции, сравнения и систематизации (при исследовании сущности понятий «институт развития», «рыночная инфраструктура», «издательско-полиграфический комплекс»); системного подхода, моделирования, обобщения (при разработке концептуальных основ, методологических подходов по формированию специализированных инфраструктурных институтов развития ИПК и определение этапов инфраструктурного развития комплекса). Предложены теоретико-методологические подходы к проведению организационных изменений и формированию специализированных институтов развития издательско-полиграфического комплекса. Обосновано характерные особенности институционального развития инфраструктуры комплекса. Предусмотрено, что трансформаций в издательско-полиграфическом комплексе возможны благодаря заимствованию опыта формирования инфраструктуры предпринимательских, виртуальных и креативных организаций, что должно повлечь интеллектуализацию инфраструктурного обеспечения. Определены направления интеллектуализации инфраструктуры комплекса, основанные на активизации роли институтов развития. Предложены этапы формирования инфраструктурных условий, которые будут иметь положительное влияние на создание креативных центров в комплексе. Определено, что данный процесс является долгосрочный и должен учитывать достигнутый уровень социально-экономического развития комплекса, специализацию и действующую систему инфраструктурного обеспечения. Обосновано связь инфраструктуры комплекса с тремя ее составляющими: институциональной инфраструктурой комплекса, инфраструктурой поддержки предпринимательства, инфраструктурой рынков. Обосновано научно-методологические и организационно-экономические особенности специализированных институтов развития инфраструктуры ИПК, позволяющие определить уникальные конкурентные преимущества активизации работы комплекса. Практические выводы и оценка могут быть использованы в процессе формирования региональных и национальных программ функционирования рынка издательско-полиграфических услуг в рамках модели инновационного развития экономики.

Ключевые слова: инфраструктура, институт, развитие, рынок, изменения, трансформация.

Bazyliuk V.

ORGANIZATIONAL CHANGES AND SPECIALIZED INSTITUTIONS OF INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT OF PUBLISHING AND PRINTING COMPLEX

Theoretical and methodological approaches to organizational changes and the formation of specialized institutes of publishing and printing complex have been offered. The aim of the article is to study theoretical and methodological approaches to organizational changes of infrastructure development institutes of PPC (publishing and printing complex). There is theoretical and methodological basis of the work: fundamental principles of modern economic theory, methods of induction, deduction, comparison and systematization (the study of the nature of concepts «development institute», «market infrastructure», «publishing and printing complex»); system approach, simulation, synthesis (in developing the conceptual framework and methodological approaches to the formation of specialized infrastructure development institutions of PPC and outlining the stages of infrastructure development sector). Theoretical and methodological approaches to organizational changes and forming of the specialized institutes of development of publishing and printing complex have been offered. The characteristic features of institutional development of complex infrastructure have been grounded. It has been indicated that transformations in publishing- printing complex are possible due to experience in forming infrastructure of business, creative and virtual organizations, which should lead to intellectualization of infrastructure provision. Ways of intellectualization of complex infrastructure based on active role of institutions have been determined. The stages of forming infrastructural terms which will have a positive influence on creation of creative centers in a complex have been offered. It has been determined that the process is long and should take into account the current level of social and economic development of complex, specialized infrastructure and operating system of provision. The connection of complex infrastructure with its three components has been grounded: institutional infrastructure of sector, infrastructure of business support, infrastructure of markets. Scientific-methodological, organizational and economic characteristics of specialized institutes of publishing and printing complex infrastructure development have been justified, allowing to identify unique competitive advantages of the complex stimulation. Conclusions and evaluation can be used in the formation of regional and national programs of market functioning of publishing and printing services in the model of innovative economic development.

Keywords: *infrastructure, institution development, market changes, transformation.*

Одержано 23.04.2015 р.

УДК 334.012.61-022.51

Волощук Надія Юрївна,

ст. викл. кафедри обліку і аудиту та фінансів,

Карпатський інститут підприємництва ВНЗ Університет «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Питання становлення і розвитку малого підприємництва сьогодні набуває особливої актуальності, оскільки ця сфера діяльності спроможна вирішити окремі проблеми, пов'язані з зайнятістю населення, підвищенням його добробуту та загалом забезпечити соціально-економічний розвиток економіки країни та її регіонів. У статті розглянуто еволюційні підходи щодо визначення поняття «підприємництво» з врахуванням управлінської й інноваційної його складових. Метою статті є обґрунтування теоретичних підходів до розуміння сутності малого підприємництва у процесі його становлення та перспективного розвитку. Основними завданнями визначено узагальнення та аналіз науково-теоретичних підходів до сутності малого підприємництва та обґрунтування власного розуміння досліджуваної категорії. У процесі дослідження окреслено важливу роль малого підприємництва у розвитку економіки як на національному, так і регіональному рівні, розглянуто ряд організаційно-економічних причин, що спонукали до його формування і ефективного розвитку в Україні. Дослідження проведено в рамках системного підходу, який охоплює як загальнонаукові (діалектичний, інтуїтивний, наукової абстракції, індукції і дедукції, аналізу і синтезу, закони логіки), так і спеціальні економічні методи досліджень, зокрема порівняльного аналізу – при виявленні відмінностей між поняттями «мале підприємництво», «малий бізнес», «підприємець» і «бізнесмен». Розглянуто особливості підприємницької діяльності з визначенням головних рис підприємця, що базуються на задіянні його таланту, запровадженні його творчого підходу до вирішення проблемних питань і перспектив розвитку підприємницької діяльності, готовності власне підприємця (бізнесмена) до ризиковості, передусім у запровадженні новацій і раціоналізаторських підходів. Узагальнення багатогранних підходів до розкриття сутності категорії «мале підприємництво» дало змогу окреслити власне бачення суті відміченого поняття, як особливого виду господарської діяльності з врахуванням творчих здібностей підприємця та інноваційних підходів, що базується